

ЛІНГВОКОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНЦІЯ

Ольга Бурко

канд. пед. наук, доцент, доцент, м. Київ

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ІНОКОМУНІКАНТІВ

Компетентнісний підхід є методологічною основою сучасної системи вищої освіти. Вітчизняні та зарубіжні науковці дали відповіді на низку методичних питань щодо його впровадження. Одним із них є питання створення комплексів спеціальних текстів, присвячених розкриттю однієї з тем. Польська дослідниця із Вроцлавського університету Ольга Барабаш-Ревак ставить завдання: «Знайти текст, який мав би певний обсяг та містив ті граматичні конструкції, які вивчаються, потрібний відсоток нової лексики, який необхідно ввести в активний словник іноземців» [1, с. 39–40]. Одним із дієвих способів роботи над спеціальним текстом називає його читання, переклад і переказ, рекомендує творчо адаптувати навчальні тексти, враховувати побажання студентів. Використовуємо її напрацювання, уводячи до системи роботи над текстом прийом «Лінгвокультурне унаочнення»: студенти-інокомуніканти здійснюють пошукову роботу з питання: «Який із музеїв науки та техніки Китайської Народної Республіки, на Вашу думку, повинні відвідати туристи з України?». Студенти-четвертокурсники подають такі пропозиції: музей історії Китаю (*Юйсі Лю*), Китайський автомобільний музей (*Цзівей Юань*), Китайський науково-технічний музей у м. Пекіні (*Лін Цзихао, Сяосін Пен, Чуцяо Хуан, Ся Вейюй*), Китайський музей стародавніх тварин, Китайський геологічний музей (*Чженпень Чжоу*), Китайський музей авіації в м. Тайвані (*Є Хайян*), Китайський військовий музей (*Ло Мян*), Китайський космічний музей у м. Пекіні (*Хуан Цзецін*), Китайський науково-технічний музей у м. Гуанчжоу (*Хайхуа Ван*), Китайський науково-технічний музей у м. Наньчан провінції Цзянсі (*Бо Цзін*), Китайський науково-технічний музей у м. Чунцин провінції Кайчжоу (*Ботан Чжоу*), Китайський науково-технічний музей у м. Таншань провінції Хебей (*Сюй Шинзя*), Китайський науково-технічний музей у м. Канцжоу провінції Хебей (*Цзін Бай*), Китайський музей

у м. Чанша провінції Хуань (*Вейлун Юань*), Музей науки та техніки у м. Чженцзяні (*Ван Шен'ї*), Музей науки та техніки у м. Сучжоу провінції Цзянсі (*Ван Цінле*), Музей цивільної авіації в м. Пекіні (*Бяо Чжен*), Національний науковий музей Китаю у м. Наньчан (*У Цун'їн*), Національний музей науки та техніки Китаю у м. Цзянсі провінції Цзянсі (*Ху Хаохао*), Національний музей Китаю у м. Пекіні (*Чживей Ван*), Шанхайський науково-технічний музей (*Бяо Чжен, Лі Пейсень*).

Відповідно викладач здійснює пошукову роботу з питання: «Який із музеїв науки та техніки України повинні відвідати туристи з Китайської Народної Республіки?». Подає такі рекомендації: Державний музей авіації імені Олега Антонова, Ангар-музей Національного авіаційного університету, Меморіальний кабінет-музей авіаконструктора Олега Антонова в НАУ, Музей історії цивільної авіації НАУ, політехнічний музей Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» імені Сікорського, «Експериментаніум» у Києві, Музей науки в Києві, Музей космонавтики імені Сергія Корольова у Житомирі, Музей авіації і космонавтики у Полтаві, Музей авіації та космонавтики в Чернівцях. Адаптуємо тексти про культурно-освітні заклади та додаємо рубрику «Більше читайте тут», де міститься інформація про те, як зайти на сайт музею. Результативність прийому визначаємо шляхом тестування. Під час його проведення 24 студенти обрали відповідь «Так» до завдання «Ви прочитали інформацію про музей науки та техніки в Україні за вказаним посиланням?». Тільки 1 студент відповів «Ні». На запитання «Чому Ви не прочитали інформацію про цей музей?» він обрав такий варіант відповіді: «Я не зміг знайти інформацію за цим посиланням». Отже, запропонований прийом доповнює способи роботи над текстом: розкриває пізнавальний матеріал, який міститься в текстах про музеї науки та техніки в Китайській Народній Республіці та в Україні.

Вітчизняна дослідниця І. Фецько системно опрацьовує тему використання музейних експонатів як ефективного засобу наочного вивчення термінології в курсі української мови як іноземної. Науковець переконливо аргументує, що

вивчення термінолексем є одним із найголовніших способів збагачення інтелектуальних здібностей студентів і ознайомлення їх із національно-культурними особливостями народу [4, с. 172]. Вона зазначає: «Завдання викладача – <...> перетворити відвідування музею на продуктивний вид співпраці з іншомовною аудиторією» [4, с. 181]. Напрацьований нею алгоритм допомоги фахівцям передбачає такі кроки: викладач вимовляє українською мовою нові термінолексеми, а студенти проставляють на картці кружечок з номером відповідно до експоната; викладач знову пропонує їм картки з лексемами українською мовою відповідно до експонатів, студенти по чергово підходять до експонатів і прикріплюють по одній картці; екскурсанти беруть фото із зображеннями предметів, назви яких вивчали, й вимовляють українською зображений на ньому музейний предмет; потім пишуть його назву на чистій картці й ставлять біля експоната. З досвіду І. Фецько приймаємо форму роботи – розігрування діалогів. З урахуванням умов дистанційного навчання моделюємо перехресні віртуальні діалоги викладача-екскурсанта із студентом-екскурсоводом музею та навпаки. Їх шість відповідно до кількості мікрогруп, у які об'єдналися студенти АКФ 418-а та АКФ 418 б. Подаємо варіанти орієнтовних віртуальних перехресних діалогів у таблиці 1.

Таблиця 1

Зразки віртуальних діалогів про музей науки і техніки в Китаї та Україні

Зразок віртуального діалогу про музей науки і техніки в Китаї	Зразок віртуального діалогу про музей науки і техніки в Україні
<p><i>Викладач-екскурсанти:</i></p> <p>– Ху Хаохао, чому треба відвідати названий Вами Національний музей науки і техніки Китаю?</p> <p><i>Студент-екскурсовод:</i></p> <p>– Тут можна побачити нові технології. Наприклад, радіотелескопи. Вони мають багато форм: однокаліберний</p>	<p><i>Студент-екскурсанти:</i></p> <p>– Я чув про Музей-ангар НАУ. Хочу його відвідати.</p> <p><i>Куратор студента:</i></p> <p>– Це легко зробити. Він знаходиться у корпусі № 11.</p> <p><i>Студент-екскурсанти:</i></p> <p>– О! Це навпроти нашого</p>

<p>радіотелескоп, закріпленний на землі; радіотелескоп, схожий на супутник; радіотелескоп, зроблений із металевих стрижнів. Їх використовують для отримання випромінювання від радіочастоти об'єктів.</p> <p><i>Викладач-екскурсант:</i> – У якому місті він знаходиться?</p> <p><i>Студент-екскурсовод:</i> – У місті Чанша провінції Хуань.</p> <p><i>Викладач-екскурсант:</i> – Який із музеїв Вашої країни Ви відвідали?</p> <p><i>Студент-екскурсовод:</i> – Саме цей музей.</p>	<p>Аерокосмічного факультету?</p> <p><i>Куратор студента:</i> – Так. Але чому саме цей музей?</p> <p><i>Студент-екскурсант:</i> – Я читав, що в музеї-ангарі знаходиться великий парк авіаційної техніки.</p> <p><i>Куратор студента:</i> – Так, у ньому ще є два пасажирських авіалайнери, три літаки малого класу, кілька гелікоптерів, наприклад, МИ-8, авіаційні двигуни, чорні скриньки.</p> <p><i>Студент-екскурсант:</i> – Буду чекати закінчення карантину, щоб відвідати його.</p>
---	---

Таким чином, апробований прийом «Перехресні віртуальні діалоги» спричиняє позитивну мотивацію вивчення української мови. Проте не вдається налагодити їх читання з першої спроби, поки не розпишемо ролі із зазначенням автора кожної репліки, систематично звертаємося до такого прийому роботи на практичних заняттях. Також подаємо україно-англійський словник ужитих слів та словосполучень, переклад діалогів англійською мовою.

Слушною вважаємо дидактичну настанову вченої Н. Бессараб: «Реалізації принципу опори на міжкультурний діалог сприяють ситуації освітньо-трудова, сімейно-побутова та соціокультурної сфер спілкування» [5, с. 162]. Науковець вважає оптимальною ситуацією для засвоєння нової лексики уявні поїздки до визначних пам'яток України та інших країн, ситуації, пов'язані з обговоренням набутих знань про національні реалії іншої культури, наприклад, про свята, валюти, культуру. Цю ідею реалізуємо в методичних рекомендаціях засвоєння граматичних норм української мови: уводимо прийом «Допомога віртуального друга». Його ім'я – Дмитро Хоркін, ведучий програми «Лайфхак українською».

Під час вивчення теми «Місцевий відмінок у значенні місця. Питання *де?* Прийменники *в (у), на*. Дієслова, після яких вживається місцевий відмінок» розглядаємо ситуацію: Ви гід і проводите віртуальну екскурсію для своїх батьків про Україну. Як правильно сказати: Ви приїхали в Україну чи на Україну? Зверніться за допомогою до Дмитра Хоркіна» у YouTube за посиланням: <https://www.youtube.com/watch?v=xbcJNQu5FFo>.

Перевага інноваційного прийому «Допомога віртуального друга» в тому, що сприяє попередженню граматичних помилок. Однак студенти сприймають граматичний коментар тільки візуально. Відтак уводимо рекомендовані конструкції в речення й подаємо їх інокомунікантам для розпізнавання.

Для формування лінгвокультурної компетентності студентів-іноземців увели прийом «Упізнай слово». Для його реалізації на першому етапі запропонували знайти слово в тексті про музей популярної науки та техніки в м. Києві, якого немає в мові інокомунікантів. Наприклад, вони знайшли лексему «експериментаніум» у тексті «Експериментаніум – це музей популярної науки і техніки в місті Києві. Йому минуло сім років. Постійна експозиція музею налічує близько трьохсот інтерактивних експонатів. Найновіший із них – «Зоетроп». Тривалість його роботи одна-дві хвилини. До Вашої уваги – експозиція з анатомії, оновлена експозиція «Механіка да Вінчі», зали «Таємниці води», «Новітні технології». Відвідувачі музею можуть запустити хмаринку під стелю, видути гігантську бульбашку, намалювати вигадливий візерунок за допомогою маятника, «заблукати» в дзеркальному чи лазерному лабіринтах, побудувати міст без жодного цвяха. Музей проводить науково-популярні дослідження: електричний «Тесла-шоу», хімічний «Реактив-шоу», фізичне шоу «Екстремал», акустичне шоу «Лабораторія звуку», шоу «Кріо-лабораторія», шоу «Експерименти на кухні», шоу «Битва наук», «Шоу великого вибуху», шоу «Кристаломанія». Цікаво, чи не так?». Разом зі студентами простежуємо спосіб творення слова (суфіксальний): твірна основа експеримент+суфікси -ан- та -іум- ґ експериментаніум.

На другому етапі пропонуємо студентам текст про музей космосу в Китаї: «Гонконгський музей космосу (кит:香港太空館) – аерокосмічний музей і планетарій під одним дахом. Розташований у Гонконзі. Він був відкритий 1980 року. Музей космосу складається з планетарію з характерною напівсферичною формою (площа близько 8000 м²) та експозиції музею освоєння космосу. На загальній площі 1600 квадратних метрів у "Залі Космосу" та "Залі досліджень космосу" розміщено сотню експонатів. Більша частина їх є інтерактивними. Наприклад, у "Залі досліджень космосу" на першому поверсі екскурсант може зайти на перевернену віртуальну космічну станцію, щоб відчутти відчуття дезорієнтації в невагомості. Інсталяція "Людина в космосі" демонструє історію освоєння космосу людиною» [Більше читайте тут: https://www.lcsd.gov.hk/CE/Museum/Space/en_US/web/spm/exhibition.html]].

Викладач порушує проблемне запитання: «У чому особливість назви людини, яка здійснила космічний політ, у китайській мові?». Потім він створює проблемну ситуацію за допомогою прийому «Довідкове інтернет-бюро». Пропонує інокомунікантам об'єднатися в робочу мікрогрупу «Довідкове інтернет-бюро». Студенти, які ввійшли до його складу, працюють із електронним виданням «Україна-Китай» [<https://sinologist.com.ua/wp-content/uploads/2018/10/ukraine-china-n13-2018.pdf>]. Вони виписують тлумачення термінів «тайконавт» або «тайкунавта»: «太空», tàikōng: тайкун «космос» + «наута» (грец. ναυτα), «мореплавець» – використовується в КНР і в китаємовному світі. Крім того, у китайській мові для позначення людини, що літає в космосі, існує ще три терміни: «тайкунжень» («太空人», tàikōng rén, «космічна людина») – загальноживаний термін у всіх китаємовних країнах, «юйхан'юань» («宇航», yǔhángyuán, «мореплавець у всесвіті») – використовується у пресі й «хантяньюань» («航天员», hángtiānyuán, «мореплавець у небі») – використовується в космічній промисловості та в науці» [3, с. 47]. Інокомуніканти наводять приклад слова із китайської мови, якого немає в українській мові, – тайконавт. Разом із ними простежуємо спосіб

його творення (складання основ): тайк + інтерфікс о + навт ㄉ тайконавт. Апробований інноваційний прийом «Довідкове інтернет-бюро», що передбачає порівняння українських слів, яких немає в китайській мові, і навпаки, є ефективним. Нами проведений аналіз доцільності його впровадження з позиції «за»: дає змогу студентам іноземних держав зрозуміти, як з'являються нові слова в українській мові, вдосконалює вміння послуговуватися ними; з позиції «проти»: його використання потребує попередньої консультації викладача з мовознавцями для критичного осмислення інформації з інтернет-джерел.

Підсумовуючи, наголосимо, що виявлено низку вразливих місць у процесі формування лінгвокультурної компетентності студентів іншомовних держав:

- значний націєтворчий потенціал тестів про музеї науки та техніки і незначна кількість методичних праць, що окреслюють цю проблему;
- потужний виховний потенціал надбань музеїв науки та техніки і переважно низька мотивація студентів до опанування їхніх колекцій.

Частково їх можна усунути за умови реалізації напрацьованих прийомів: «Лінгвокультурне унаочнення», «Допомога віртуального друга». «Упізнай слово», «Довідкове інтернет-бюро». Вони стали складниками методичного забезпечення навчання інокомунікантів університету української мови у рамках компетентнісного підходу.

Література

1. Барабаш-Ревак О. Робота над спеціальними текстами в процесі вивчення української мови як іноземної: практичні зауваги / О. Барабаш-Ревак // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. – 2019. – Вип. 14. – С. 34–41.

2. Єщенко Т. Текстові категорії у практиці викладання української мови як іноземної / Т. Єщенко // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. – 2019. – Вип. 14. – С. 149–158.

3. Кіктенко В. Космічні обрії соціально-економічного підйому Китаю / В. Кіктенко // Україна – Китай. – 2018. – № 12. – С. 47. – Режим доступу : https://sinologist.com.ua/wp-content/uploads/2018/07/ukraine-chine-n12_6.pdf.

4. Фецько І. Музейні експонати як ефективний засіб наочного вивчення термінологіки в курсі української мови як іноземної / І. Фецько // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. – 2017. – Вип. 13. – С. 172–183.

5. Bessarab N. Education of interculturally tolerant personality in the multicultural education space of general secondary education / N. Bessarab // Нова педагогічна думка. – 2020. – № 3 (103). – С. 159–162. – Режим доступу :

<http://npd.roippo.org.ua/index.php/NPD/article/view/236>.